

НАЧЕЛО ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА У ПОСТУПКУ ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА И НАЦРТ ЗАКОНА О МАЛОЛЕТНИМ УЧИНИОЦИМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА И ЗАШТИТИ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (КРИМИНАЛНО-ПОЛИТИЧКА ОПРАВДАНОСТ ШИРЕЊА МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ ИЛИ НЕ?)

Проф. др Станко Бејатовић, доц. др Милимир Говедарица

Редовни проф. Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, председник Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, председник Управног одбора Института за криминологику и социологику истраживања (st.bejatovic@eunet.rs)

Доцент Факултета безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци

Апстракт: *Проблематика начела опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела у раду се анализира са четири аспекта. Први аспект је приказ нормативног оквира регулесања питања начела опортунитета, криминално-политичких разлога његовог нормирања и неопходности његове адекватне примене у јавнотужилачкој пракси. Потом следи нормативна, стручно-критичка анализа норми Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица које се тичу сва три вида начела опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела. Трећи аспект предметне проблематике тиче се досадашњих искустава у примени начела опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела. На крају ту је и аспект предлога нових решења нормативне разраде сва три вида начела опортунитета кривичног гоњења у Нацрту Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку у оквиру чега је посебна пажња посвећена питању криминално -политичке (не)оправданости предложеног ширења поља могућности примене начела код малолетних учинилаца кривичних дела. Уз ово, ту су и закључна разматрања у којима се на један резимирани начин износе кључни резултати извршене стручно-критичке анализе предметне проблематике и ауторови предлози de lege ferenda за унапређење нормативног оквира и практичне примене начела опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела.*

Кључне речи: *малолетници, ванинституционалне мере, начело опортунитета кривичног гоњења, кривично дело, Нацрт Закона, јавни тужилац за малолетнике, оштећено лице, веће за малолетнике, искуства у примени, мере унапређења*

1. НОРМАТИВНИ ОКВИР И КРИМИНАЛНО-ПОЛИТИЧКИ РАЗЛОЗИ НОРМИРАЊА И НЕОПХОДНОСТИ АДЕКВАТНЕ ПРИМЕНЕ НАЧЕЛА

Када је реч о нормативном оквиру начела опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела у Републици Србији онда пре свега треба истаћи две чињенице чији је резултат садашњи начин нормирања ове проблематике код малолетних учинилаца кривичних дела.

Прва је да је за разлику од начела опортунитета кривичног гоњења код пунолетних учинилаца кривичних дела које је релативно новијег датума¹ (Бејатовић, 2022.) начело опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела традиционалног карактера. Могућност његове примене код ове категорије учинилаца кривичних дела постојала је знатно пре нормирања такве могућности код пунолетних учинилаца кривичних дела (Васиљевић, Грубач, 2003: 324; Шкулић: 1997: 66–68).

Друго, начин нормирања кривичноправне проблематике малолетничке делинквенције. Посматрано са аспекта Републике Србије, као и уопште, пре доношења Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (ЗМУКД) 2005.год.² ова проблематика била је регулисана нормама Кривичног законика, Законика о кривичном поступку и Закона о извршењу кривичних санкција, законским текстовима кривичноправног карактера који третирају ову проблематику уопште, тј. без обзира о којој категорији учинилаца кривичних дела је реч (Соковић, Бејатовић, 2014: 78). Као резултат ове две чињенице специфичан је нормативни оквир овог начела код малолетних учинилаца кривичних дела.

Специфичност се огледа у другачијем нормативном оквиру регулисања овог начела код малолетних у односу на пунолетне учиниоце кривичних дела. Сходно овом, нормативни оквир могућности примене начела опортунитета кривичног гоњења у поступку према малолетницима представља ЗМУКД као примарни извор права којим се регулише кривичноправни статус малолетника, с тим да се на сва питања која нису експлицитно уређена овим законом примењују одредбе Кривичног законика (КЗ)³, Законика о кривичном поступку (ЗКП)⁴, Закона о извршењу кривичних санкција(ЗИКС)⁵ и други општи прописи ако нису у супротности са овим законом (чл. 4. ЗМУКД). Иако ЗМУКД не користи термин ``опортунитет`` неспорно је да је ово начело у поступку према малолетницима дефинисано у чл. 58. (безусловни опортунитет), чл. 62. (условљени опортунитет) и чл.71.(условљено

¹ Начело је код пунолетних учинилаца кривичних дела уведено ЗКП из 2001.год.

² Сл.гласник РС`, бр. 85/2005

³ Сл.гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005,107/2005,72/2009,111/2009,121/2012, 104/2013, 108/ 2014, 94/2016, 35/2019 и 94 /2024

⁴ Сл.гласник РС`, бр.72/2011, 101/2011 ,121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 и 62/2021.

⁵ Сл.гласник РС`, бр. 55/2014 и 35/2019 .

обустављање кривичног поступка у припремном поступку) као трећа могућа врста начела опортунитета у поступку према малолетницима.

Једно од неизоставних питања када је реч о начелу опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела је питање криминално-политичких разлога његовог нормирања а потом и неопходности његове адекватне примене. Питање своју подлогу налази у чињеници да нормирање и примена овог института и код малолетних учинилаца кривичних дела, као у и уопште има смисла - оправдано је само у случају ако постоје криминално-политички разлози за тако нешто. У случају да тога нема (да нема криминално-политичких разлога који говоре у прилог његовог нормирања и његове адекватне примене) његово нормирање нема никаквог оправдања. Иоле озбиљнија анализа садржаја овог института као и последица које његова примена оставља не само на малолетног учиниоца кривичног дела, већ и на његову породицу и друштво као целину говори о бројности криминално-политичких разлога који не само оправдавају већ и намећу као нужност како његовог нормирања тако и адекватне примене тако нормираног. Но пре њихове анализе треба истаћи и чињеницу да се већина криминално-политичких разлога овог карактера у не малом степеноу поклапа са криминално-политичким разлозима неопходности нормирања и примене ванинституционалних мера реакције на малолетничку делинквенцију уопште (Стевановић, Вујић, 2018: 191), с тим да они овде имају и додатну тежину. Међу не малим бројем разлога који говоре о пуној криминално-политичкој оправданости нормирања и неопходности адекватне примене начела и у поступку према малолетним учиниоцима кривичних дела посебно се истичу следећи:

Прво, избегава се започињање и вођење кривичног поступка према малолетнику и тиме свега оног негативног што неизбежно сам кривични поступак, по својој природи, оставља за собом посматрано уопште, а што посебно долази до изражаја код малолетних учинилаца кривичних дела обзиром на степен њихове био-психичке зрелости;

Друго, избегавају се бројне штетне последице боравка малолетника у заводским установама;

Треће, оставља се малолетник у породичној или сличној заједници у којој живи и тиме омогућава његов развој у њему природној средини-срединама, на чему посебно инсистирају, сасвим оправдано, кључна међународна правна акта (универзалног и регионалног карактера) из ове области (Шкулић, 2020:138);

Четврто, поступак примене начела је брз, у великом степеноу неформалан, ефикасан и економичан (штеди време и средства) а циљеви који се постижу код највећег броја малолетних учинилаца кривичних дела су већи него у случајевима примене других, посебно институционалних кривичноправних мера - институционалних кривичних санкција (случај пре свега са заводским васпитним мерама). Овакви резултати у примени ове категорије кривичноправних мера према малолетним учиниоцима кривичних

дела резултат су, поред осталог, и чињенице да ткзв.тврдо језгро малоленичке делинквенције чини њен релативно мали проценат и да је само према њима неопходно реаговати институционалним кривичноправним мерама-институционалним кривичним санкцијама. Но, и у таквом салучају њихови трајање треба да буде сведено на најкраће могуће време (Киурски, 2019: 614);

Пето, омогућава се брза интервенција према малолетном учиниоцу кривичног дела и на тај начин спречава се наставак његових криминалних активности. Једном речју захваљајућу брзини реакције коју омогућава примена начела оно је истовремено и у функцији превенције његовог будућег-брзог рецидивизма;

Шесто, релативно брзо се санирају последице извршеног кривичног дела према лицу оштећеном кривичним делом нашта тежиште стављају кључна међународна правна акта, пре свега Директива ЕУ 2012/29 (Шкулић, 2020: 55-78). Ово посебно у случају примене налагања малолетнику код условљеног опртунитета једног или више васпитних налога у смислу чл. 62.ЗМУКД (Шкулић, 2020: 62);

Седмо, пружају се могућности широј друштвеној заједници да предузме значајнију улогу у отклањању узрока криминалног понашања малолетника у случајевима налагања малолетнику код условљеног опртунитета једног или више васпитних налога у смислу чл. 62. ЗМУКД;

Осмо, суду и другим надлежним државним органима остаје више времена да се баве тежим кривичним случајевима малолетника у циљу њиховог адекватнијег решавања;

Десето, у функцији су ефикасности решења кривичне ствари малолетника па и судских кривичних поступака код малолетних учинилаца кривичних дела као једног од кључних захтева државне реакције на малолетничку делинквенцију (Стевановић, Вујић, 2018: 524);

Једанесто, смањују се трошкови државе на пољу борбе против малолетничке делинквенције;

Дванесто, постигнути позитивни резултати примене начела у релевантном компаративном малолетничком кривичном законодавству у прилог чега најилустративне говори стопа рецидивизма у случајевима примене овог начина решавања кривичне ствари малолетника (Киурски, 2019: 614-637);

Тринаесто, примена начела као и других ванинституционалних кривичноправних мера уопште а пре свега васпитних налога даје шансу малолетнику да сам преузме одговорност за дело које је извршио и без покретања и вођења кривичног поступка, без додатне стигматизације и трошења ресурса које сам по себи сваки судски кривични поступак носи (преузимање одговорности за властите поступке) (Стевановић, Вујић, 2018:191-194).

Предње наведени су само кључни али не и једини криминално-политички разлози који непобитно говоре не само о предностима и оправданости већ и неходности примене ове врсте кривичноправне реакције према малолетним учиниоцима кривичних дела (Бејатовић, 2022: 37-51).

2. ПОЈАМ, ВИДОВИ НАЧЕЛА И УСЛОВИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ КОД МАЛОЛЕТНИХ УЧИНИЛАЦА КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Начело опортунитета кривичног гоњења и код ове категорије учинилаца кривичних дела као у уопште је изузетак од начела легалитета које обавезује јавног тужиоца за малолетнике на покретање кривичног поступка за сва кривична дела када су испуњени зато законом предвиђени чињенични и правни услови. Насупрот овом, начело опортунитета омогућава овлашћеном тужиоцу да одлуку о кривичном гоњењу донесе у складу са оценом о целисходности кривичног гоњења у датом случају. Међутим, то не значи да јавни тужилац за малолетнике, у случају примене начела опортунитета, има право на произвољан или самовољан избор између гоњења и негоњења. Насупрот. Он има само право на оцену да ли је, с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, ранији живот малолетника и његова лична својства гоњење целисходно или не?

Дакле, пре него што примени начело опортунитета, јавни тужилац за малолетнике претходно мора да утврди да ли постоје услови за примену тог института а један од њих је и постојање доказа из којих произилази основана сумња да је малолетник учинио кривично дело. Овај, као и други законом предвиђени услови, морају се посматрати у међусобној повезаности и истовремено и на основу њихове такве анализе донети одлуку да ли би у конкретном случају било више штете него користи од кривичног гоњења. Свако друго поступање овлашћеног јавног тужиоца за малолетнике било би злоупотреба његових овлашћења у конкретној кривичној ствари малолетника (Бејатовић и др., 2022: 18-21).

У поступку према малолетницима постоје три врсте начела опортунитета кривичног гоњења. Прва врста је начело опортунитета које као услов за примену има тежину кривичног дела која се цени са аспекта прописане кривичне санкције и извршење казне или васпитне мере за друго кривично дело (безусловни опортунитет). Друга врста начела је она која за своју основу има како тежину кривичног дела цењену са аспекта прописане кривичне санкције тако и пристанак малолетника и других лица да се прихвати и испуни један или више васпитних налога (условљени опортунитет). Поред ова два вида постоји и условљено обустављање кривичног поступка у припремном поступку из чл. 71. ЗМУКД, као трећа могућа врста начела опортунитета у поступку према малолетницима.

-Безусловни опортунитет кривичног гоњења. Две су процесне ситуације у којима јавни тужилац за малолетнике може да користи безусловни опортунитет у поступку према малолетницима, тј. да, и поред испуњености општих процесних претпоставки за кривично гоњење, не захтева покретање кривичног поступка према малолетнику и да кривичну пријаву одбаци. То су: Постојање основане сумње о извршењу кривичног дела одређене тежине, односно да се према малолетнику већ извршава санкција (казна или васпитна

мера). Услови за коришћење начела опортунитета у ове две процесне ситуације су различити, а судска контрола одлуке јавног тужица за малолетнике о непокретању кривичног поступка према малолетнику и у једном и у другом случају је истоветна.

Када је реч о првој процесној ситуацији могућности примена овог вида начела опортунитета (Извршење кривичног дела одређене тежине) три су кумулативно предвиђена услова која морају бити испуњена у конкретној кривичној ствари малолетника да би јавни тужилац за малолетнике могао да се користи овим видом начела опортунитета, да не захтева покретање кривичног поступка према малолетнику. То су: Да је у питању кривично дело за које је прописана казна затвора до пет година или новчана казна; Да постоје докази из којих произилази основана сумња да је малолетник учинио кривично дело и нецелисходност кривичног гоњења с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, ранији живот малолетника и његова лична својства.

Без постојања основане сумње о извршењу кривичног дела нема могућности покретања кривичног поступка према малолетнику уопште, а тиме ни могућности коришћења овог вида начела опортунитета. Постојање основане сумње о извршењу кривичног дела се, и овде цени у смислу чл. 2. ст. 1. тач. 18. ЗКП⁶ а нецелисходност предузимања кривичног гоњења процењује се на основу истовремене анализе свих околности које треба посматрати у ширем смислу њиховог значења (Бејатовић, и др., 2022:18). Обавеза је јавног тужиоца за малолетнике да испита чињенице и доказе који се односе не само на кривично дело и кривицу већ и на све остале околности које се тичу личности малолетника и да на основу њих, с обзиром на специфичности поступка према малолетницима, сагледа могућност примене начела опортунитета.

У циљу адекватног разјашњења свих ових околности јавном тужиоцу за малолетнике стоји на располагању неколико могућности. Може: да тражи обавештења од родитеља, усвојиоца, односно стараоца малолетника, других лица и установа, а када процени да је то потребно може ова лица и малолетника и позвати ради непосредног обавештавања; затражити мишљење од органа старатељства о целисходности покретања поступка; прикупљање потребних података поверити стручном лицу (социјалном раднику, психологу, педагогу, специјалном педагогу), ако га има у јавном тужилаштву; у споразуму са органом старатељства упутити малолетника у прихватилиште за децу и омладину или васпитну установу у трајању до тридесет дана. Ову могућност јавни тужилац за малолетнике треба да користи само у случају када се потребно испитивање личних својстава малолетника може спровести само у специјализованим установама (што је фактичко питање), с тим да без претходно постигнутог споразума са органом старатељства јавни тужилац за малолетнике не може да се користи овом могућношћу.

⁶ Према овој законској одредби ``основана сумња`` је скуп чињеница које непосредно указују да је одређено лице учинилац кривичног дела.

Када је реч о другој процесној ситуацији могућности коришћења овог вида начела опортунитета кривичног гоњења према малолетним учиниоцима кривичних дела (Извршење кривичне санкције према малолетнику) три су такође кумулативно предвиђена услова могућности коришћења начела опортунитета кривичног гоњења по овом основу: Да се малолетник налази на издржавању казне или васпитне мере; Да се у току издржавања казне или васпитне мере открије раније извршено кривично дело за које се није знало у време суђења или да малолетник изврши ново кривично дело; Да с обзиром на тежину новооткривеног/новоизвршеног кривичног дела, као и казну, односно васпитну меру која се извршава, не би имало сврхе водити поступак и изрицати кривичну санкцију за то дело.

До примене начела опортунитета по овом основу долази у оним ситуацијама када се на основу анализе околности везаних за ново кривично дело и казну, односно васпитну меру коју малолетник извршава, дође до закључка не само да се новим поступком ништа не може изменити, већ и да би његово вођење произвело негативне последице за малолетника и да би било нецелисходно. Наравно, услов примене начела опортунитета и по овом основу је постојање доказа из којих произилази основана сумња да је малолетник учинио друго кривично дело. Дакле, у овој ситуацији јавни тужилац не испитује личност малолетника као у првом случају, него само ново кривично дело (његову тежину) и казну, односно васпитну меру коју малолетник извршава. Само у случајевима када су у предметној кривичној ствари малолетника испуњена три наведена услова јавни тужилац за малолетнике немора да захтева покретање кривичног гоњења према малолетнику, може да одбаци кривични пријаву без било каквих условљавања.

Одлука јавног тужица за малолетнике да не захтева покретање кривичног поступка према малолетнику и поред испуњености општих претпоставки за то подложна је контроли суда, али не по службеној дужности. Услов за судску контролу одлуке јавног тужиоца од стране већа за малолетнике непосредно вишег суда је да су оштећени и орган старатељства поднели захтев већу да одлучи о покретању поступка, а они то могу учинити у року који зависи од чињенице да ли су обавештени од стране јавног тужиоца за малолетнике о таквој његовој одлуци или не. У случајевима када су обавештени од стране јавног тужиоца за малолетнике оштећени и орган старатељства могу у року од осам дана захтевати од већа за малолетнике да одлучи о покретању поступка. У случају да нису обавештени захтев могу упутити у року од три месеца од дана одбацивања кривичне пријаве, односно предлога оштећеног за покретање поступка. Рок је преклузиван и рачуна се од дана одбацивања кривичне пријаве, односно предлога оштећеног за покретање кривичног поступка. Ако веће за малолетнике, по поднесеном захтеву, одлучи да се поступак покрене, јавни тужилац за малолетнике мора да учествује у даљем поступку иако се са вођењем поступка не слаже. У таквој процесној ситуацији оштећени и орган старатељства не добијају улогу тужиоца и

поступак се не покреће одговарајућим оптужним актом већ решењем суда као органа чија је функција пресуђење а не оптужење.

Обавеза је јавног тужиоца за малолетнике не само да обавести оштећеног и орган старатељства о његовој одлуци о нецелисходности покретања поступка према малолетнику већ и да наведе разлоге на којим заснива такву своју одлуку. И поред непрецизности, законску норму по овом питању треба тумачити тако да ову своју обавезу јавни тужилац за малолетнике реализује у року од осам дана од дана доношења такве одлуке. У случају када је против малолетног учиниоца кривичног дела кривичну пријаву поднео орган унутрашњих послова (полиција), јавни тужилац за малолетнике је дужан да обавести подносиоца пријаве о непокретању поступка. Могућност примене начела опортунитета јавни тужилац за малолетнике може да користи до подношена захтева за покретање кривичног поступка. После подношења захтева, у току припремног поступка или по његовом окончању, може бити стављен судији за малолетнике предлог за обустављање поступка из разлога предвиђених за коришћење начела опортунитета.

Када је реч о предње изнесеним обележјима овог вида начела опортунитета кривичног гоњења у стручној јавности Србије, чине се не без разлога, присутна су залагања за ширење могућности поља његове примене (Шкулић, 2022: 28). Овакво залагање струке нашло је своју реализацију у Нацрту Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку из 2025. год. Према чл. 62. овог Нацрта предвиђена је могућност примене овог као и условљеног вида опортунитета кривичног гоњења за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година или новчана казна. Наравно под предпоставком испуњења предње наведених услова који остају непромењени.⁷ Имајући у виду предње наведене криминално-политичке разлоге нормирања и неопходности адекватне примене начела код малолетних училаца кривичних дела предложено решење се сматра сасвим оправданим с тим да треба предвидети и могућност примене начела и за кривична дела ове категорије, тј. и за кривична дела за која је кумулативно прописана казна затвора до осам година и новчана казна.

Уз изнесено још је једна новина коју доноси Нацрт Закона. Везана је за надлежност субјекта за евентуалну контролу одлуке јавног тужиоца о нецелисходности покретања поступка према малолетнику. Уместо већа за малолетнике непосредно вишег суда предлаже се да то буде апелациони јавни тужилац.⁸ Чини се да је обзиром на улогу суда у примени ванинституционалних мера према малолетним учиниоцима кривичних дела уопше за овакав предлог тешко је наћи оправдане разлоге.

⁷ Види чл.62.ст.1.Нацрта Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, Министарство правде, Београд, 2025.

⁸ Види ст.4.чл.62.Нацрта Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, Министарство правде, Београд, 2025.

-*Условљени опортунитет кривичног гоњења.* Реч је о другом од три могућа вида начела опортунитета кривичног гоњења који може да се примени према малолетном учиниоцу кривичног дела. Према истом јавни тужилац за малолетнике може одложити доношење одлуке о захтеву за покретање кривичног поступка према малолетнику ако су испуњена два следећа, такође кумулативно предвиђена услова:

Прво, да су у питању кривична дела за која је предвиђена казна затвора до пет година или новчана казна.

Друго, да је малолетник спреман и да он и његови родитељи, усвојиоци или стараоци пристану да малолетник прихвати и испуни један или више од три следећа васпитна налога (Поравнање са оштећеним како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин отклониле, у целини или делимично, штетне последице дела; Редовно похађање школе или редовно одлажење на посао; Укључивање, без накнаде, у рад хуманитарних организација или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја).

Приликом доношења одлуке о условљеном опортунитету јавни тужилац за малолетнике узима у обзир и следеће чињенице:

Прво, процена да у предметној кривичној ствари не би било целисходно вођење поступка према малолетнику.

Друго, за примену васпитног налога Поравнање са оштећеним, како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин отклониле, у целини или делимично, штетне последице дела неопходан је пристанак оштећеног који се даје јавном тужици за малолетнике пре доношења одлуке о условљеном опортунитету. Ако нема пристанка, односно ако оштећени на то не пристане, овај васпитни налог се не може применити-наложити.

Треће, приликом избора појединог васпитног налога/васпитних налога јавни тужилац за малолетнике посебно води рачуна да он/они буду прилагођени личности малолетника и приликама у којима малолетник живи.

Четврто, спремност малолетника да сарађује у примени васпитних налога што треба да буде одлучујући фактор за опредељење јавног тужиоца за малолетнике за одређени васпитни налог/налоге. Процена спремности малолетника да прихвати испуњење једног или више васпитних налога је дискреционо овлашћење јавног тужиоца за малолетнике и његово је право да претходно донету одлуку коригује. Приликом доношења одлуке о примени начела опортунитета кривичног гоњења у поступку према малолетницима јавни тужилац за малолетнике мора да узме у обзир и чињеницу да ли се тиме утиче на развој и јачање личне одговорности малолетника, на васпитање и правилан развој његове личности, како убудуће не би чинио кривична дела.

Две су могуће последице (не)испуњења наложеног васпитног налога/наложених васпитних налога код условљеног опортунитета и оне зависе од две чињенице: Прво, обима (не)испуњења наложеног васпитног налога/наложених васпитних налога. Друго, процене јавног тужиоца за малолетнике о нецелисходности покретања поступка и поред непотпуног

испуњења наложеног васпитног налога/наложених васпитних налога. У складу са овим критеријумима јавни тужилац за малолетнике ће:

- *Одбаци*ти кривични пријаву односно предлог оштећеног за покретање поступка (ако га има). Два су случаја у којима ће јавни тужилац за малолетнике донети овакву одлуку.

Прво, ако је малолетник у потпуности испунио преузети васпитни налог/преузете васпитне налоге, што се утврђује на основу извештаја органа старатељства. У том случају обавеза је јавног тужиоца за малолетнике да донесе овакву одлуку.

Друго, ако је малолетник само делимично испунио преузети васпитни налог/преузете васпитне налоге, под условом да се процени да покретање поступка не би било целисходно. Целисходност непокретања поступка и поред непотпуног испуњења преузетог васпитног налога/преузетих васпитних налога јавни тужилац за малолетнике цени на основу процене следећих околности: природе кривичног дела, околности под којима је учињено кривично дело, ранијег живота малолетника, његових личних својстава и разлога неиспуњења преузетог васпитног налога/васпитних налога у потпуности. Процена делимичног испуњења васпитног налога и разлога за нецелисходност покретања поступка према малолетнику је дискреционо право јавног тужиоца за малолетнике.

- *Поднети захтев за покретање кривичног поступка надлежном судији за малолетнике*. Два су случаја у којима ће јавни тужилац за малолетнике донети овакву одлуку. Прво, ако малолетник ни делимично (уопште) није извршио преузети васпитни налог/преузете васпитне налоге. У том случају обавеза је јавног тужиоца за малолетнике да поднесе захтев за покретање кривичног поступка надлежном судији за малолетнике. Друго, ако је малолетник само делимично испунио преузети васпитни налог/преузете васпитне налоге али у мери која оправдава покретање поступка. Процена делимичног испуњења васпитног налога-васпитних налога у мери која оправдава покретање поступка је дискреционо право јавног тужиоца за малолетнике. Критеријуми процене јавног тужиоца о оправданости покретања поступка према малолетнику по овом основу су идентични критеријумима његове процене нецелисходности покретања поступка у случају делимичног испуњења васпитног налога/васпитних налога (природа кривичног дела, околности под којима је учињено кривично дело, ранији живот малолетника, његова лична својства и разлози делимичног испуњења).

Уз изнесено још су два обележја овог вида начела. Прво, о одбацивању кривичне пријаве, односно предлога оштећеног, јавни тужилац за малолетнике обавештава оштећеног, који нема право да захтева покретање поступка; Друго, ако је малолетник у потпуности накнадио штету насталу кривичним делом, оштећени нема право да остварује свој имовинскоправни захтев, а ако је штета

накнађена делимично, оштећени може свој имовинскоправни захтев да остварује у парници.⁹

Нека од предње наведених решења овог вида начела већ дуже времена предмет су, чини се сасвим оправданих, стручних расправа. Иоле озбиљнија анализа стручно-критичких расправа вођених на ову тему показује два залагања. Прво се тиче ширења поља могуће примене и овог вида начела а друга ширења броја васпитних налога уопште а тиме и броја васпитних налога који могу бити наложени малолетнику као услов примене овог вида начела-условљеног опортунитета кривичног гоњења.

Залагања струке нашла су, чини се савим оправдано, своју реализацију у Нацрту Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку из 2025.год. . Према чл. 65. ст.1.овог Нацрта предвиђена је могућност примене и овог вида начела опортунитета кривичног гоњења за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година или новчана казна. Наравно под предпоставком испуњења предње наведених услова који остају непромењени.¹⁰ Такође предлаже се ширење броја васпитних налога уопште а тиме и броја васпитних налога који могу бити наложени малолетнику као услов примене овог вида начела-условљеног опортунитета кривичног гоњења. Према чл.8.Нацрта овог законског текста предвиђа се седам, уместо досадашњих пет врста васпитних налога а потом и ширење броја васпитних налога који могу бити наложени малолетнику у случајевима примене института условљеног опортунитета кривичног гоњења.

То су следећи васпитни налози: Поравнање са оштећеним како би се измирењем малолетника са оштећеним, накнадом штете, радом малолетника или на други начин у целини или делимично отклониле последице кривичног дела; Редовно похађање школе или редовно одлажење на посао; Обављање послова социјалног, хуманитарног, комуналног или еколошког садржаја; Похађање курсева или припрема и полагање испита којима се проверава одређено знање; Укључивање у одређене спортске активности). Имајући у виду предње наведене криминално-политичке разлоге нормирања и неопходности адекватне примене начела код малолетних училаца кривичних дела уопште предложено решење се сматра сасвим оправданим. Уз ово, када је реч о ширењу броја васпитних налога уопште а тиме и броја васпитних налога који могу бити наложени малолетнику у случајевима примене института условљеног опортунитета кривичног гоњења ту је и чињеница да је то у складу и са европским и светским тенденцијама у погледу ширења примене тзв. ``диверзионих механизма`` у односу на малолетне учиниоце кривичних дела (Карић, и др., 2021).

⁹ Види чл.71.ЗМУКД

¹⁰ Види чл.65.Нацрта Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, Министарство правде, Београд, 2025.

-Условљено обустављање кривичног поступка у припремном поступку.
Суштина овог вида начела опортунитета који се може применити према малолетнику у припремном поступку огледа се у могућности јавног тужиоца за малолетнике да поднесе предлог да се поступак према малолетнику обустави под условом да малолетник прихвати да испуни један или више од три васпитна налога који му могу бити наложени код безусловног и условног опортунитета.¹¹ Предлог се подноси судији за малолетнике који може да прихвати дати предлог или да се несложи са истим у којем случају одлуку доноси веће за малолетнике у року од осам дана. У случајевима кад судија за малолетнике прихвати предлог јавног тужиоца за малолетнике, одредиће малолетнику да испуни један или више од пет могућих васпитних налога водећи рачуна да они буду прилагођени личности малолетника и приликама у којима живи, узимајући у обзир спремност малолетника да сарађује у испуњењу васпитних налога-васпитних налога.

Коначна судбина овакве одлуке судије за малолетнике зависи од чињенице да ли је малолетник у целости или само делимично али у мери која оправдава или неоправдава даље вођење поступка или ако у потпуности не изврши наложени васпитни налог-наложене васпитне налоге¹². Посматрано с аспекта Нацрта Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку новина је што јавни тужилац за малолетнике у свом предлогу за обустављање поступка може предложити као услов да малолетник прихвати да испуни један или више од свих седам васпитних налога предвиђених у чл.8.Нацрта Закона.¹³ Имајући у виду предходно изнесене аргументе по питању предложеног повећања броја васпитних налога и овај предлог Нацрта Закона је за поздравити.

3. ИСКУСТВА ПРИМЕНЕ НАЧЕЛА ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА

Када је реч о искуствима примене начела опортунитета кривичног гоњења према малолетним учиниоцима кривичних дела, пре свега треба истаћи чињеницу да је у посматраном петогодишњем временском периоду (2021-2025. год.) присутан тренд повећања поднетих кривичних пријава против малолетних лица. Званични статистички подаци Врховног јавног тужилаштва говоре о сталном повећању броја поднетих кривичних пријава против малолетних учинилаца кривичних дела у анализираном временском интервалу. У 2021. год. у Републици Србији поднесено је укупно 5727 кривичних пријава а у 2025. год. 7162 што је повећање за 12,5 %. По броју поднесених кривичних пријава, посматрано са аспекта апелационих јавних тужилаштва на првом месту како збирно тако и појединачно по анализираним

¹¹ Реч је о васпитним налозима предвиђеним у чл.7.ст.1.тач.1-3.ЗМУКД

¹² Види чл.71.ЗМУКД

¹³ Види чл.74. Нацрта Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, Министарство правде, Београд, 2025.

годинама је Апелационо јавно тужилаштво у Новом Саду а на последњем Апелационо јавно тужилаштво у Крагујевцу.

Слични резултати се добијају и ако се посматра број и проценат решених кривичних случајева путем примене начела условљеног опортунитета кривичног гоњења (чл.62. ЗМКД), што посебно долази до изражаја у последњој анализираној-2025.год. У овој календарској години решено је укупно 738 поднесених кривичних пријава путем овог вида начела опортунитета кривичног гоњења што представља проценат од 10,3 % свих поднесених кривичних пријава.

Податак додатно добија на чињеници да се велики број поднесених кривичних пријава решава путем њиховог одбачаја и по другим основама укључујући и безусловни опортунитет кривичног гоњења , тј. на основу чл.58.ЗМУКД (не захтевање покретања кривичног поступка иако постоје докази из којих произлази основана сумња да је малолетник учинио кривично дело, ако се сматра да не би било целисходно да се води поступак према малолетнику с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, ранији живот малолетника и његова лична својства) .Тако нпр. У 2025. год. укупно је путем одбачаја кривичне пријаве по другим основама решено 2786 (38,8 %) од укупног броја поднесених кривичних пријава против малолетних лица. Ако се анализарана проблематика посматра са аспекта броја и процента одбачених кривичних пријава по основу условљеног начела опортунитета и укупног броја одбачених кривичних пријава по свим другим основама онда податак додатно говори о значају решавања кривичне ствари малолетника по начелу опортунитета кривичног гоњења уопште (оба његова вида-безусловног и условног).

Посматрано са овог аспекта у 2025.год. путем одбачаја кривичне пријаве уопште решено су укупно 3524 поднесе пријаве а од тога путем условљеног начела опортунитета њих 738 или 20,9% случајева.¹⁴ Уз ово, ту је и чињеница да је и број и проценат решених кривичних случајева путем условљеног начела опортунитета кривичног гоњења у 2005.год. већи од ових показатеља у свакој од четири предходне анализиране године што је у складу са циљевима његовог озакоњења и криминално-политичким разлозима који га оправдавају, Нпр. у 2024.год. на овај начин решено је 636 или 9,1% свих поднесених кривичних пријава против малолетних лица а у 2025 њих 738 или 10,3% свих поднесених кривичних пријава.

Посматрано са аспекта појединих апелационих јавних тужилаштава на првом месту је по овом начину решавања кривичне ствари малолетника Апелационо јавно тужилаштво у Нишу а на последњем Апелационо јавно тужилаштво у Крагујевцу. Сходно овом критеријуму на простору Апелационог јавног тужилаштва у Нишу у 2025.год. , а слично је и у четири предходне године, на овакав начин решено је 378 или 17,8% кривичних ствари

¹⁴ Врховно јавно тужилаштво: Преглед рада виших јавних тужилаштава у предметима малолетних починилаца кривичних дела за период 01.01-2025-31.12-2025.год.

малолетника а на простору Апелационог јавног тужилаштва у Крагујевцу свега 49 или 0,4% укупно поднесних кривичних пријава против малолетника.

У вези са овим аспектом анализирани проблематике пажу заслужују и две следеће чињенице. То су:

Прво, и поред извесног повећања броја примене васпитних налога као надасве специфичних кривичноправних мера државне реакције на малолетничку делинквенцију што је за поздравити (Стевановић, Вујић, 2022), број и проценат оваквог начина решавања кривичне ствари малолетника је, посматрано збирно за Републику Србију, неупоредиво мањи него што је то случај са применом условног опортунитета кривичног гоњења на основу чл. 62. ЗМУКД. Тако нпр. у 2025. год., а слично је и у четири друге анализирани год. примењено је свега 366 васпитних налога односно на овај начин решено је свега 5,1% поднесених кривичних пријава, с тим што су присутне и изузетно велике, чини се неоправдане разлике оваквог начина решавања кривичне ствари између појединих апелационих јавних тужилаштва.

Потврда исправности овакве једне констатације је чињеница да је нпр. у 2025. год. на простору Апелационог јавног тужилаштва у Београду путем изрицања васпитног налога-васпитних налога решено свега 4 од укупно 1571 поднесених кривичних пријава против малолетних лица (0,2%) а на простору Апелационог јавног тужилаштва у Новом Саду до примене васпитног налога-васпитних налога дошло је у овој календарској години у 224 салучаја што чини проценат од 1,2 % од укупног броја поднесних кривичних пријава;¹⁵

Друго, када је реч о поднесеним захтевима за покретање припремног поступка (чл. 63. ЗМУКД) ту је пре свега чињеница да у око 50% поднесених кривичних пријава долази до подношења захтева што само по себи говори и о структури кривичних дела која се стављају на терет малолетницима, личности малолетних извршилаца кривичних дела и околностима под којима је кривично дело-кривична дела извршено-извршена као кључним инструмената код избора начина реакције на малолетничку делинквенцију. Уз ово, ту је и чињеница да је вишеструко мањи број и проценат примене начела условљеног опортунитета од поднесених захтева за покретање припремног поступка што је такође показатељ како тежине кривичних дела које врше малолетници, тако и карактера њихове личности и околности под којим они врше кривична дела

4. РЕШЕЊЕ КРИВИЧНЕ СТВАРИ МАЛОЛЕТНИКА ПУТЕМ НАЧЕЛА ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА И НАЧЕЛО *NE BIS IN IDEM*

Полазећи од предње изнесених основних обележја начела опортунитета кривичног гоњења код малолетних учинилаца кривичних дела а посебно врсту

¹⁵ Види: Врховно јавно тужилаштво: Преглед рада виших јавних тужилаштва у предметима малолетних починилаца кривичних дела за период: 01.01-31.12.2021. год.; 01.01.2022-31.12.2022. год.; 01.01.2023-31.12.2023. год.; 01.01.2024-31.12.2024. год. и 01.01-2025-31.12-2025. год.

и статус одлуке у случајевима успешне примене начела једно од незоставних питања и овде као и код начела опортунитета кривичног гоњења уопште, тј. и код пунолених учинилаца кривичних дела је питање да ли се овако донета одлука јавног тужиоца за малолетнике сматра пресуђеном ствари (*res judicata*) и да ли се у овом случају може применити начело *ne bis in idem* -да ли оно у таквим процесним ситуацијама има апсолутно дејство или не. Имајући у виду чињеницу да по овом питању ЗМУКД не садржи ни једну одредбу што је и случај са ЗКП који у поступку према малолетницима има сходну примену у давању одговора на овако постављено питање треба узети у обзир одговарајуће одредбе ЗКП и заузете ставове релевантних институција по овом питању. Према истом законодавац, у односу на решење о одбацивању кривичне пријаве, прописује могућност подношења приговора као правног средства, изузев у случају када је решење о одбацивању кривичне пријаве донето применом оба вида начела опортунитета тако што изричито наводи да се у овим случајевима одредба чл. 51. ст. 2. ЗКП неће примењивати.

Законодавац не прописује ни могућност улагања жалбе,¹⁶ као правног лека, ни било ког другог правног средства против ове одлуке јавног тужиоца. Дакле, то упућује на закључак да решење о одбацивању кривичне пријаве у случају примене опортунитета представља коначну и правноснажну одлуку. Чл. 4. ЗКП дефинисано је начело *ne bis in idem* тако што је прописано да нико не може бити гоњен за кривично дело за које је одлуком суда правноснажно ослобођен или осуђен или за које је оптужница правноснажно одбијена или је поступак правноснажно обустављен. Из ове законске формулације произилази да се начело *ne bis in idem* односи искључиво на правноснажне одлуке суда. Стога се оправдано поставља питање да ли се начело *ne bis in idem* може применити и на решења о одбачају јавног тужиоца у случају примене оба вида начела опортунитета, с обзиром на дати закључак да су ова решења, по својој суштини, коначнаи правноснажна¹⁷.

Одговор на постављено питање дао је Врховни касациони суд у пресуди Прзз. број 18/2016 од 22.12.2016. године и ставу Кривичног одељења са седнице одржане 28.11.2016. год. У наведеној пресуди Врховни касациони суд заузео је став да је у случају примене института одлагања кривичног гоњења из чл. 283. ЗКП ствар пресуђена – *ne bis in idem*, те да примена овог института претпоставља да јавни тужилац мора прво да применом начела легалитета утврди да је окривљени учинио кривично дело, а потом да донесе одлуку о примени начела опортунитета и наложи извршење конкретне обавезе. Стога, извршење наложене обавезе представља вид кажњавања осумњиченог за

¹⁶ Општећени у наведеним наведеним случајевима нема право да изјави жалбу у смислу одредбе члана 465. ЗКП, којом је прописано да се против решења органа поступка донесених у првом степену може изјавити жалба увек када у овом Законику није изричито одређено да жалба није дозвољена.

¹⁷ Одредбом члана 275. ЗКП прописано је да пресуда постаје правноснажна када се више не може побијати жалбом или када жалба није дозвољена, а постаје извршна од дана достављања, ако за извршење не постоје законске сметње.

учињено кривично дело, што је законски основ јавном тужиоцу за одбачај кривичне пријаве, сагласно чл. 283. ст. 3. ЗКП, према коме ако осумњичени у року, на рачун прописан за уплату јавних прихода, уплати одређени новчани износ, који се користи за хуманитарне или друге јавне сврхе, јавни тужилац ће решењем одбацити кривичну пријаву и о томе обавестити оштећеног, који нема право да сагласно одредби чл. 51. ст. 2. Законика поднесе приговор.

Поводом спорног правног питања Прекршајног апелационог суда: како да поступа прекршајни суд по захтевима за покретање прекршајног поступка због прекршаја који су обухваћени решењем јавног тужиоца из чл. 283. ст. 3. ЗКП (одлагања кривичног гоњења), Кривично одељење Врховног касационог суда на седници одржаној 28.11.2016. год. заузело је став да решење јавног тужиоца донето на основу чл. 283. ст. 3. ЗКП о одбачају кривичне пријаве под условом да осумњичени у року изврши обавезе из овог члана се може сматрати као *res iudicata*. Наиме, Врховни касациони суд је јасно изразио мишљење да окривљени у прекршајном поступку у ситуацији у којој је претходно донето решење о одбацивању кривичне пријаве на основу примене института одлагања кривичног гоњења, не треба да буде накнадно осуђен и у прекршајном поступку и то из разлога правне сигурности грађана, односно да би вођење прекршајног поступка против окривљеног за исте противправне радње довело до дуплирања поступка и самим тим до двоструког кажњавања.

У одговору Врховни касациони суд се позива и на праксу Европског суда за људска права у односу на начело *ne bis in idem*¹⁸, као и пресуду Суда правде Европске уније у Луксембургу Хусеин Гозуток и Клаус Бруге Ц-187/01 и Ц-385/01 од 11. фебруара 2003, у којој је постављен стандард да у случајевима када је реч о поступцима државних тужилаштва који одустају од даљег кривичног гоњења након што окривљени испуни одређене, од истог му тужилаштва понуђене обавезе, у којим поступцима не учествује суд, нити се такви поступци завршавају судском одлуком, већ одустанком тужиоца од даљег кривичног гоњења, се има сматрати правноснажним окончањем поступка, са аргументацијом да одлуку у тим поступцима доноси тело власти које према одредбама националног кривичног права чини део састава казненог правосуђа.

Правноснажно окончан поступак доношењем решења јавног тужиоца о одбачају кривичне пријаве применом чл. 283. ст. 3. ЗКП, након што је окривљени испунио обавезу из наредбе јавног тужиоца о одлагању кривичног гоњења, јесте пресуђена ствар у смислу чл. 4. ст. 1. ЗКП.¹⁹

¹⁸ Gradinger protiv Austrije (Application no. 15963/90) 23. oktobar 1995. i Sergey Zolotukhin protiv Rusije (Application no. 14939/03) 10. februar 2009.

¹⁹ Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз.бр. 740/2020 од 2.11.2020. годин, усвојена на седници Кривичног одељења од 1.03.2021. године. Из образложења: „Поступак окончан пред јавним тужиоцем има значај „правноснажно окончаног поступка“ и у смислу члана 4. став 1. ЗКП нико не може бити гоњен за кривично дело за које је одлуком суда правноснажно ослобођен, осуђен или за које

Из наведеног произилази да решење о одбацивању кривичне пријаве јавног тужиоца донето на основу чл. 283. ст. 3. ЗКП, као и на основу чл. 284. ст. 3. ЗКП, против кога није дозвољена ни жалба ни приговор, стиче формалну и материјалну правноснажност (*res judicata*). Обзиром на све ово које има сходну примени и у поступку према малолетним учиниоцима кривичних дела може се закључити да одлука јавног тужиоца за малолетнике којом се путем начела опортунитета кривичног гоњења решава предметна кривична ствар малолетника сматра правноснажно окончаним и то представља сметњу за даље кривично гоњење у смислу начела *ne bis in idem*. У таквим процесним ситуацијама начело *ne bis in idem* има апсолутно дејство (Шкулић, 2022: 178-202; Стевановић, Вујић, 2022: 203-218).

5. ЗАКЉУЧАК

Седам је кључних закључака извршене анализе предметне проблематике. Појединачно посматрано то су:

Прво, решавање кривичних ствари малолетних учинилаца кривичних дела путем начела опортунитета кривичног гоњења је традиционалан у нашем кривичном процесном законодавству. И деценијама пре доношења Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица 2005.год. ЗКП садржавао је одредбе које су пружале могућност оваквог начина решавања кривичне ствари малолетника и оне су као такве примењиване у не малом степену у праксу не само на подручју Републике Србије већ и на простору предходне Југославије уопште. У целом овом периоду његова примена сводила се на одговарајући ``опроштај`` малолетнику за учињено кривично дело у погледу којег би малолетника иначе било могуће кривично гонити због постојања довољно доказа из којих произлази основана сумња да га је малолетник учинио. Ово је чињено из разлога целисходности као вид давања ``наде`` малолетнику и очекивања да он убудуће неће чинити кривична дела;

Друго, доношењем Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица 2005. год. не само да се шири поље могуће примене начела већ се уводи и његов нови вид. Реч је о условљеном начелу опортунитета кривичног гоњења чије је једно од кључних обележја могућност налагања малолетном учиниоцу кривичног дела једног или више васпитних налога као једне од важнијих новина овог законског текста чијим испуњавањем малолетник ``заслужује`` да не буде кривично гоњен;

Треће, вишедеценијска примена начела показала је своју пуну криминално-политичку оправданост и оно се као такво не само да не ставља под знак питања већ су присутна залагања за ширење могућности поља његове могуће примене;

је оптужба правноснажно одбијена или је поступак правноснажно обустављен, па и у случају одлагања кривичног гоњења у смислу члана 283. став 3. ЗКП.“

Четврто, у стручној јавности Србије присутна су, чини се сасвим оправдано, и залагања за нешто другачији начин нормирања појединих питања начела с циљем како његове што адекватније примене тако и што подпуније заштите права одређених субјеката - пре свега оштећеног у случајевима решавања кривичне ствари малолетника на овакав начин. Анализа бројних стручних радова посвећених овом аспекту предметне проблематике показује два кључна залагања. Она се тичу како ширења поља могуће примене начела тако и ширења броја васпитних налог који могу бити наложени малолетнику у случајевима условног опортунитета кривичног гоњења;

Петом, залагања већинског дела стручне јавности Србије по питањима другачије нормативне разраде овог начина решавања кривичне ствари код малолетних учинилаца кривичних дела прихваћена су, у не малом степену, у Нацрту Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку из 2005.год. Две су кључне новине Нацрта Закона по овим питањим. Прва се тиче ширења поља могуће примене начела. Према чл. 62. овог Нацрта предвиђена је могућност примене начела за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година или новчана казна. Друга новина је ширење броја васпитних налога уопште а тиме и броја васпитних налога који могу бити наложени малолетнику у случајевима решавања његове кривичне ствари начелом условљеног опортунитета кривичног гоњења.

Два су нова васпитна налога и оба су васпитно-едукативног карактера. То су: похађање курсева или припрема и полагање испита којима се проверава одређено знање и укључивање у одређене спортске активности. Ширење лепезе васпитних налога је у функцији стварања адекватнијих могућности за деловање начела опортунитета кривичног гоњења у његовом условљеном облику и као такво је за поздравити;

Шестом, чине се оправданим предлог по којем би требало предвидети могућност примене начела и за кривична дела за која је кумулативно прописана казна затвора до осам година и новчана казна. Ту је, чини се такође оправдана критика Нацрта везана за промену надлежност субјекта за евентуалну контролу одлуке јавног тужиоца о нецелисходности покретања поступка према малолетнику. Уместо већа за малолетнике непосредно вишег суда предлаже се да то буде апелациони јавни тужилац;

Седмом, основни *ratio legis* условљеног опортунитета кривичног гоњења није да се смањи бој/процент безусловне примене начела опортунитета кривичног гоњења према малолетницима, већ да се применом васпитног налога, супституише како кривични поступак, тако и кривична санкција која би из њега произишла у односу на малолетника. Условљеним опортунитетом кривичног гоњења, начелно не би требало замењивати безусловно поступање према начелу опортунитета кривичног гоњења, онда када су испуњени законски услови да се оно примени што се у пракси неретко чини. Условљени опортунитет кривичног гоњења треба да замени кривични поступак према малолетнику и кривичну санкцију која би из тог поступка произишла, онда

када јавни тужилац сматра да и применом васпитног налога, практично може да се оствари све оно што би у конкретном случају била сврха како поступка према малолетнику, тако и кривичне санкције која би се у таквом поступку сасвим извесно, или врло вероватно, изрекла.

Литература

- Бркић, С., Поједностављене форме поступања и поступак њиховог озаконења у Републици Србији, У: ``Законодавни поступак и казнено законодавство``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2009.
- Бејатовић, С., Нацрт Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку и поједностављене форме поступања у кривичним ствирима, Правна ријеч, бр.7/2025., стр.,805-842.
- Бејатовић, С., Европски стандарди у области кривичног процесног законодавства и разлози неопходности њихове имплементације у национална кривичнопроцесна законодавства (стање у Србији), У: ``Кривично законодавство између праксе и прописа и усклађивања са европским стандардима``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Милићи, 2017.
- Бејатовић, С., Начело опортунитета кривичног гоњења као инструменат ефикасности државне реакције на криминалитет (Норма и пракса у Републици Србији), У: ``Кривичнопроцесни инструменти државне реакције на криминалитет (Норме и пракса)``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу-Центар за едукацију судија и тужилаца Републике Српске, Београд, 2022.
- Бејатовић, С., Кривично процесно право, ЈП ``Сл.гласник``, Београд, 2019.
- Бејатовић, С., и др., Приручник за примену начела опортунитета кривичног гоњења - Треће измењено и допуњено издање, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022.
- Бугарски, Т., Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и лице оштећено кривичним делом, У: ``Жртва кривичног дела и кривичноправни инструменти заштите (међународни правни стандарди, регионална кривична законодавства, примена и мере унапређења и заштите)``, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2020.
- Будимир, А., Васпитни налози и адекватност државне реакције на малолетничку делинквенцију (норма и пракса), У: ``Ванинституционалне мере, поједностављене форме поступања и други кривичноправни инструменти реакције на криминалитет и позитивно казнено законодавство (испуњена очекивања или не ?)``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2022.
- Васиљевић, Т. и М. Грубач, Коментар Законика о кривичном поступку, Београд, 2003.
- Врховно јавно тужилаштво: Преглед рада виших јавних тужилаштва у предметима малолетних починилаца кривичних дела за период: 01.01-31.12.2021.год.; 01.01.2022-31.12.2022.год.; 01.01.2023-31.12.2023.год.; 01.01.2024-31.12.2024.год. и 01.01-2025-31.12-2025.год.
- Илић, Г., Искуства и уочени проблеми у досадашњој примени начела опортунитета кривичног гоњења у Србији, У: ``Опртунитет кривичног гоњења``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу-Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2009.
- Киурски, Ј., Опортунитет кривичног гоњења и досадашња искуства у његовој примени, У: ``Нова решења у кривичном процесном законодавству - Теоретски и практични аспект, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2011.
- Киурски, Ј., Начело опортунитета кривичног гоњења, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2019.
- Киурски, Ј., Малолетничка делинквенција и кривичноправне мере супростављања, У: ``Измене у кривичном законодавству и статусу носилаца правосудних функција и адекватност државне реакције на криминалитет (међународни правни стандарди и стање у Србији)``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2019.

- Карић, Т., и др., *Анализа утицаја примене Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица у периоди од 2006-2020.*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2021.
- Ђоровић, Е., *Начело ne bis in idem и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и пракса Европског суда за људска права*, У: *``Начело ne bis in idem и правна сигурност грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени)``*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022.
- Ђурђић, В., *Начело опортунитета кривичног гоњења у кривичном поступку Србије*, Ревизија за криминологију и кривично право, бр., 3/2012.
- Ђурђић, В., *Нормативна основа ефикасности кривичног поступка Србије*, У: *``Кривичнопроцесни инструменти државне реакције на криминалитет (Норме и пракса)``*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу -Центар за едукацију судија и тужилаца Републике Српске, Београд, 2022.
- Ђокић, И., *Начело опортунитета кривичног гоњења*, У: *``Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања``*, Универзитет у Београду - Правни факултет, Београд, 2009.
- Чворовић, Д., *Криминално-политичка оравданост, сврха и облици начела опортунитета кривичног гоњења*, У: *``Опртунитет кривичниг гоњења``*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу -Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2009.
- Миљуш, И., *Начело опортунитета кривичног гоњења и ефикасност решења кривичне ствари*, У: *``Две деценије реформе казненог законодавств: Искуства и поуке``*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2023.
- Миљуш, И., *Примена начела опортунитета кривичног гоњења за кривична дела у вези са злоупотребом опојних дрогама*, У: *``Наркокриминалитет -Превенција и репресија``*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу -Истраживачки центар Бања Лука, Београд, 2023.
- Соковић, С.-Бејатовић, С., *Малолетничко кривично право*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2014.
- Стевановић, И.-Вујић, Н., *Васпитни налози и начело ne bis in idem*, У: *``Начело ne bis in idem и правна сигурност грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени)``*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022.
- Стевановић, И.-Вујић, Н., *Малолетни учиниоци кривичних дела и алтернативе кривичне санкције*, У: *``Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)``*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018.
- Стевановић, И., *Алтернативне кривичне санкције према малолетницима*, У: *``Актуелна питања малолетничке делинквенције``*, Српско удружењ за кривично право, Копаоник, 1995.
- Стевановић, И., *Алтернативне кривичне санкције према малолетницима*, У: *``Актуелна питања малолетничке делинквенције``*, Српско удружење за кривично право, Копаоник, 1995.
- Шкулић, М., *Начело ne bis in idem у казненом законодавству Републике Србије*, У: *``Начело ne bis in idem и правна сигурност грађана (међународни правни стандарди, регионална законодавства и искуства у примени)``*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022.
- Шкулић, М., *Поједностављене форме поступања и други кривичнопроцесни инструменти реаговања на криминалитет и ЗКП из 2011.-Испуњени циљеви нормирања или не?*, У: *``Ванинституционалне мере, поједнстављене форме поступања и други кривичноправни инструменти реакције на криминалитет и позитивно законодавство Србије (Испуњена очекивања или не?)``*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2022.
- Шкулић, М., *Реформа кривичног процесног законодавства-искуства и поуке*, У: *``Две деценије реформе казненог законодавства: Искуства и поуке``*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2023.
- Шкулић, М., *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, ЈП ``Сл. Гласник``, Београд, 2020.
- Шкулић, М., *Малолетничко кривично право*, Друго измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2022.

Шкулић, М., Принцип опортунитета у кривичном поступку према малолетницима, Избор судске праксе – стручно информативни часопис, Глосаријум, бр. 7–8/97, Београд, 1997.

Шкулић, М., Начело опортунитета кривичног гоњења и малолетничка делинквенција, У: ``Опортунитет кривичног гоњења``, Canada-Serbia, Judicial Reform Project``, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2009.

THE PRINCIPLE OF OPPORTUNITY OF CRIMINAL PROSECUTION IN PROCEEDINGS AGAINST JUVENILES AND THE DRAFT LAW ON JUVENILE OFFENDERS AND THE PROTECTION OF JUVENILE PERSONS IN CRIMINAL PROCEEDINGS OF THE REPUBLIC OF SERBIA (CRIMINAL-POLITICAL JUSTIFICATION OF EXPANDING THE POSSIBILITIES OF IMPLEMENTATION OR NOT?)

Prof. dr Stanko Bejatović, doc. dr Milimir Govedarica

Full professor at the Faculty of Law, University of Kragujevac, president of the Serbian Association for Criminal Law Theory and Practice, president of the Board of the Institute for Criminological and Sociological Research (st.bejatovic@eunet.rs)

Assistant Professor at the Faculty of Security Sciences University of Banja Luka

Abstract: *The issue of the principle of opportunity of criminal prosecution in relation to juvenile offenders is analyzed in the paper from four aspects. The first aspect is a presentation of the normative framework regulating the issue of the principle of opportunism, the criminal-political reasons for its regulation and the necessity of its adequate application in public prosecutorial practice. This is followed by a normative, expert-critical analysis of the norms of the Law on Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses and Criminal Legal Protection of Minors that concern all three types of the principle of opportunism in criminal prosecution of juvenile perpetrators of criminal offenses. The third aspect of the subject matter concerns the previous experiences in the application of the principle of opportunism in criminal prosecution of juvenile perpetrators of criminal offenses. Finally, there is the aspect of proposing new solutions for the normative elaboration of all three types of the principle of opportunity for criminal prosecution in the Draft Law on Juvenile Offenders and the Protection of Juveniles in Criminal Proceedings, within which special attention is paid to the issue of the criminal-political (un)justification of the proposed expansion of the scope of application of the principle to juvenile offenders. In addition, there are concluding considerations in which the key results of the expert-critical analysis of the subject matter are summarized and the author's proposals de lege ferenda for improving the normative framework and practical application of the principle of opportunity for criminal prosecution to juvenile offenders.*

Keywords: *juveniles, non-institutional measures, principle of opportunity of criminal prosecution, criminal offense, Draft Law, public prosecutor for juveniles, injured party, juvenile councils, experiences in implementation, improvement measures*